

Pathology of filing court cases in border guard command of Gilan province

Received: 2023-11-08

Pp. 157-188

Accepted: 2024-01-03

Seyyed Hashem Jalali¹, Javad Kiani², Hossein Alizadeh³

Abstract

Background and purpose: The officers of the border guard command of the whole country, in the capacity of bailiffs, as the executive arms of the judicial system, play a fundamental role in the process of filing a judicial case. The purpose of this research is the pathology of the judicial case in the border guard command of Gilan province.

Method: The current research is applied in terms of purpose and qualitative descriptive in terms of the nature and method of data collection. The statistical population of this research includes all judicial cases filed in the Border Guard Command of Gilan province, and the sample size, according to the theoretical saturation process, includes all problematic and returned cases from the judicial authorities. The tool for data collection was the use of the technique of scanning judicial documents and cases. The obtained data were analyzed using the content analysis technique and main and subcategories were extracted.

Findings: The obtained findings show that the harms of filing judicial cases in the Border Guard Command of Gilan Province have three main structural, process and contextual dimensions and twelve sub-components including; Problems and obstacles, professional approach, paying attention to the issue of participation and companionship, intelligitization, precision in planning and implementation, managerial conflict, lack of specialist staff, lack and inadequacy of equipment appropriate to the mission, focus on employee training, existence of legal loopholes and confrontation Judicial negligence is the inadequacy of legal support for police performance, control and supervision.

Conclusion: The results of the research showed that in order to reduce the delay of proceedings and the return of cases for re-examination, it is better to develop and implement training programs (legal-judicial) for judicial officers using experienced professors, separation of border and law enforcement missions in border guard units, appointing a border judge. In the prosecutor's offices of border and maritime cities, in order to master the issues of smuggling, illegal traffic, shooting in the border strip, etc., revision and development of deterrent laws for the perpetrators of border and maritime crimes, connecting the Faraja administrative system with the judiciary (prosecutors and courts) up to the level Checkpoints should be put on the agenda in order to speed up the receipt and sending of cases and judicial orders and the sending of a representative by the judicial authority during tense sentences.

Keywords: Pathology, judicial cases, border guard command, Gilan province.

Citation (APA): Jalali, Seyyed Hashem, Kiani, Javad, & Alizadeh, Hossein (2024). Pathology of filing court cases in border guard command of Gilan province., *Quarterly of Supervision and Inspection*, 18 (67), 157-188.
DOI: <https://doi.org/10.22034/si.2024.102336>

1- Master's degree in frontier sciences and techniques, Tehran, Iran. s.jalali1365@gmail.com

2- Assistant Professor, Department of Border Guarding, Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding author). kiani.javad2014@gmail.com

3- Assistant Professor of Border Guarding, Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran. ali403174890@gmail.com

آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۳

صص ۱۵۷-۱۸۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۷

سیدهاشم جلالی^۲، جواد کیانی^۳، حسین علیزاده^۴

چکیده

هدف و زمینه: مأمورین فرماندهی مرزبانی کل کشور، در مقام ضابط دادگستری، به‌عنوان بازوان اجرایی دستگاه قضایی نقش اساسی در فرآیند تشکیل پرونده قضایی ایفاء می‌کنند. هدف از این پژوهش آسیب‌شناسی پرونده قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر به‌لحاظ هدف، کاربردی و به‌لحاظ ماهیت و نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع کیفی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه پرونده‌های قضایی تشکیل شده در فرماندهی مرزبانی استان گیلان است که حجم نمونه آن با لحاظ کردن فرآیند اشباع نظری شامل کلیه پرونده‌های مشکل دار و عودت خورده از مراجع قضایی به‌صورت تمام‌شمار بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها استفاده از تکنیک فیش برداری از پرونده‌ها و اسناد قضایی بوده است. داده‌های به‌دست‌آمده با بهره‌گیری از تکنیک تحلیل محتوا تحلیل شده و کدها و مقولات اصلی و فرعی استخراج شده است.

یافته‌ها: یافته‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد آسیب‌های تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان دارای سه بُعد اصلی ساختاری، فرآیندی و زمینه‌ای و دوازده مؤلفه فرعی شامل؛ مشکلات و موانع، رویکرد حرفه‌ای، توجه به موضوع مشارکت و همراهی، هوشمندسازی، دقت در برنامه‌ریزی و اجرا، تعارض مدیریتی، کمبود نیروی متخصص، کمبود و ناکافی بودن تجهیزات متناسب با مأموریت، تمرکز بر آموزش کارکنان، وجود خلأهای قانونی و برخورد رأفت‌آمیز قضایی، ناکافی بودن پشتیبانی قانونی از عملکرد پلیس، کنترل و نظارت است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد که برای کاهش اطلاع دادرسی و عودت پرونده‌ها جهت بررسی مجدد بهتر است تدوین و اجرا برنامه‌های آموزشی (حقوقی-قضایی) برای ضابطین دادگستری با استفاده از اساتید مجرب، تفکیک مأموریت‌های مرزی و انتظامی در یگان‌های مرزبانی، گماردن قاضی مرزبانی در دادرس‌های شهرستان‌های مرزی و دریایی به جهت تسلسل در امورات قاچاق، تردهای غیرمجاز، تیراندازی در نوار مرز و ...، بازنگری و تدوین قوانین بازدارنده برای مرتکبین جرائم مرزی و دریایی، اتصال سیستم اداری فراجا با قوه قضاییه (دادسرا و دادگاه‌ها) تا سطح پاسگاه‌ها به جهت تسریع در دریافت و ارسال پرونده و دستورات قضایی و اعزام یک‌نفر نماینده از سوی مقام قضایی در حین احکام تنش‌زا در دستور کار قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌شناسی، پرونده‌های قضایی، فرماندهی مرزبانی، استان گیلان.

استناد (APA): جلالی، سیدهاشم، کیانی، جواد، و علیزاده، حسین (۱۴۰۳). آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های

قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان. *فصلنامه نظارت و بازرسی*، ۱۸ (۶۷)، ۱۵۷-۱۸۸.

DOI: <https://doi.org/10.22034/si.2024.102336>

۱- مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با همین عنوان است.

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته علوم و فنون مرزی، تهران، ایران (رایانامه: s.jalali1365@gmail.com)

۳- استادیار مرزبانی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران (رایانامه نویسنده مسئول: kiani.javad2014@gmail.com)

۴- استادیار مرزبانی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران (رایانامه: ali403174890@gmail.com)

دولت‌ها برای اجرای قانون و تصمیمات خود به‌ویژه در مسائل مربوط به امنیت جامعه از سازمان‌ها و نهادهای با مهارت و تخصص بالا بهره می‌گیرند که از آن جمله می‌توان به استفاده آن‌ها از نیروهایی تحت عنوان، نیروهای انتظامی نام برد. یکی از نقش‌هایی که نیروهای انتظامی در انجام مأموریت خود نیازمند به داشتن مهارت‌های تخصصی و عملی است، ضابط بودن مراجع قضایی است که این موضوع بر اساس قوانین کشور دارای اهدافی است که از آن جمله می‌توان به استفاده مراجع قضایی از ضابطین در کشف جرم، حفظ آثار و علائم و جمع‌آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، تحقیقات مقدماتی، ابلاغ اوراق قضایی به‌موجب قانون و ... است که در دادرسی‌های کیفری از تحقیقات و گزارش‌های تنظیمی توسط آنان به‌عنوان زیربنای پرونده‌های حقوقی بهره‌برداری می‌شود (شعبانی، ۱۳۹۹: ۹۵). سازمان پلیس، به‌عنوان اصلی‌ترین سازمان برقرارکننده امنیت عمومی در سطح جامعه، به‌طور پیوسته تجربه‌کننده انواع تغییرات و دگرگونی‌های محیطی است که به‌واسطه عواملی چون (رشد سریع جمعیت و گسترش شهرها)، پیشرفت روز افزون علم و فناوری، (پیچیده‌تر شدن ارتباطات، مناسبات و تعاملات اجتماعی - فرهنگی - اقتصادی و سیاسی)، (گسترش وسایل ارتباطی جمعی به‌ویژه ماهواره‌ها و پایگاه‌های اینترنتی) و ... در حال شکل‌گیری هستند (مؤذن‌زادگان و فرجی، ۱۳۹۵: ۵۰۴). با در نظر داشتن این تغییرات از مهم‌ترین وظایف و مأموریت‌های سازمان پلیس، پیش‌گیری از وقوع جرائم، و اجرای قوانین در قالب احکام قضایی است.

فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان ارگانی که مسئولیت استقرار نظم و امنیت در کشور پهناور ایران را به‌عهده دارد در انجام مأموریت‌های خود از نیروهای تخصصی هم‌چون فرماندهی مرزبانی بهره‌برداری کرده و تأمین امنیت در نواحی مرزی را برعهده این یگان گذاشته است. نقش مؤثر و کلیدی پلیس به‌عنوان ضابط دادگستری در رعایت حقوق شهروندی بر

هیچ کس پوشیده نیست؛ چرا که هرگونه بی‌اطلاعی، سهل‌انگاری یا تضییع عمدی حقوق شهروندی موجب کاهش و سلب اعتماد عمومی به ضابطان دادگستری، گسترش بی‌نظمی، گسترش بی‌عدالتی و تبعیض، نقض حریم کرامت انسانی و... خواهد شد (مطهرپور، وروایی و صالحی، ۱۴۰۰: ۱۷۹). در این بین رده‌های مرزبانی برای انجام مأموریت‌های خود ارتباط تنگاتنگی با محاکم قضایی داشته و برای انجام وظایف خود نیازمند نیروی انسانی با مهارت حقوقی و قضایی است. با در نظر داشتن این موضوع، یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که کارکنان مرزبانی باید در راستای انجام مأموریت خود به آن اشرافیت داشته باشند، گزارش‌نویسی و تشکیل پرونده قضایی است. گزارش‌نویسی، تشکیل پرونده، ارائه خدمات قضایی و اجرای احکام و دستورات قضایی در واحدهای مرزبانی یکی از بارزترین وظایف و عملکرد است، به‌طوری‌که تقریباً بیش از ۹۰ درصد پرونده‌های متشکله در واحدهای اجرایی این فرماندهی هم‌چون فرماندهی مرزبانی استان گیلان مربوط به موضوعات قضایی هستند. تشکیل پرونده اولیه به‌عنوان پایه‌ای‌ترین، اصلی‌ترین و مهم‌ترین فعالیت قضایی به کارکنان مرزبانی که به‌عنوان ضابطان دادگستری انجام وظیفه می‌کنند، واگذار شده است.

فرماندهی مرزبانی استان گیلان به‌عنوان یکی از رده‌های مرزبانی فراجا، ضمن اعمال حاکمیت وظیفه برقراری نظم و امنیت و کنترل و مراقبت در مرزهای آبی و خشکی استان گیلان را به‌عهده دارد. برابر بررسی‌های به‌عمل‌آمده در این فرماندهی سالیانه پرونده‌های متشکله زیادی جهت سیر مراحل قانونی و قضایی به دادرهای عمومی و انقلاب حوزه استحفاظی ارسال که از این بین تعداد قابل توجهی به‌علت برخی مشکلات شامل تنظیم نادرست و به‌موقع صورت‌جلسات اولیه، دقت ناکافی در رسیدگی به شکایات و دادخواست‌های ارجاعی، کم‌توجهی در جمع‌آوری اسناد و مدارک مورد نیاز تکمیل پرونده و محکمه‌پسند، کم‌توجهی در تکمیل پرونده‌ها و ارسال به محاکم قضایی و کم‌دقتی در انجام تحقیقات از شاکی، شهود، متهم و ابلاغ اجرای اوراق و احکام قضایی، ناکافی بودن آموزش کارکنان، کمبود امکانات و

تجهیزات، تعاملات کم و سازنده ضابطین با قضات و دستگاه‌های مرتبط که این موارد منجر به عودت پرونده‌های قضایی به یگان‌ها و سردرگمی شاکیان و مقامات قضایی، احضار ضابطین به دادسراها جهت ارائه توضیحات تکمیلی، اطلاع فرآیند دادرسی و ائتلاف سرمایه‌ها اجتماعی می‌شود. برابر بررسی‌های انجام‌گرفته بر روی پرونده‌ها و احکام صادره بر علیه نیروها و معاونت‌های فرماندهی مرزبانی، این فرماندهی در مقاطع مختلف با آسیب‌های حقوقی متعددی مواجه بوده است که شناسایی ابعاد و مؤلفه‌هایی این آسیب‌ها نیازمند بررسی دقیق و علمی بوده که نشان از اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر دارد. با انجام این پژوهش می‌توان آسیب‌های مبتلا به در تشکیل پرونده‌های قضایی در مرزبانی استان گیلان را شناسایی و به مسئولین ذی‌ربط در راستای مرتفع کردن آن اقدام کرد. پیش‌گیری از تحمیل هزینه‌ها و خسارت‌های مالی بر نیروی انسانی و سرمایه‌های این فرماندهی در محاکم قضایی، ضرورت پرداختن به این موضوع را بیش از پیش نمایان می‌کند. از این‌رو با در نظر داشتن موارد فوق و با توجه به حضور مرزنشینان در عمق نوار مرزی مرزهای استان گیلان و بعضاً عدم رعایت حریم نوار مرز از طرف آنان، این موضوع پیوسته موجب تنش‌ها و درگیری‌های متعدد بین نیروهای مرزبانی با مرزنشینان شده و برای حل‌وفصل این مشکلات ضمن مراجعه به محاکم قضایی منجر به تشکیل پرونده‌های متعدد حقوقی می‌شود، نیاز است پژوهش جامعی در خصوص آسیب‌شناسی پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان صورت گیرد تا اقدامات لازم در خصوص مرتفع کردن این مشکلات صورت پذیرد. با در نظر داشتن این موضوع نگارنده با پاسخ‌گویی به این پرسش که آسیب‌های تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان کدامند؟ به تدوین این پژوهش خواهد پرداخت.

پیشینه

پژوهش‌های بسیاری در خصوص مسائل حقوقی و قضایی انجام گرفته است ولی در خصوص آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی، پژوهش‌های کم‌تری نگاشته شده است که به‌اختصار در زیر به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود:

موسوی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «ارزش اثباتی گزارش ضابطین دادگستری (خاص و عام) در دادسرا و دادگاه‌های عمومی انقلاب» به این نتیجه رسیده است که معیار سنجش گزارش ضابطین در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۷۸، شخصی و در حدّ اماره قضایی است و این موضوع مغایر شأن ضابطین می‌باشد اما در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ ارزش اثباتی گزارش ضابطین دادگستری به اماره قانونی ارتقاء یافته و فی‌نفسه معتبر است و این اعتبار را از قانون می‌گیرد. بنابراین قانون جدید رویه درستی را در قبال ارزش اثباتی گزارش ضابطین لحاظ کرده و به رویه یکصد سال گذشته، یعنی قانون اصول محاکمات جزایی ۱۲۹۰ به‌درستی بازگشت کرده و ارزش اثباتی گزارش ضابطین تحت عنوان شهادت، سند رسمی و نظریه کارشناسی قابل بررسی و استناد است.

غفوریان‌اصل، زنگنه و عزیز (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «چالش‌های قانونی-قضایی فراروی مأموران پلیس در رعایت حقوق شهروندی متهمین» به این نتیجه رسیدند که مأموران پلیس در رعایت حقوق شهروندی متهمین با چالش‌های تقنینی-سازمانی، لزوم اجرای دستورات قضایی بدون توجه به مقتضیات سازمان، نادیده گرفتن وضعیت متهمین خاص و توقع بالا بدون پشتیبانی سازمان زندان‌ها مواجه هستند که اهمیت رفع این چالش‌ها به‌حدی است که در صورت عدم مرتفع شدن آن‌ها، مسلماً منجر به ایجاد جوّ بدبینی نسبت به پلیس، بروز مشکلات خدمتی و قضایی برای کارکنان، تضعیف و تضییع حقوق شهروندی متهمین خواهد شد.

رجبی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری» به این موضوع پرداخته است. یافته‌های

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ارائه آموزش کافی به ضابطان، وجود امکانات و تجهیزات، وجود تعامل‌های درون و برون‌سازمانی مؤثر، وجود قوانین و مقررات به‌عنوان یک نتیجه مثبت و معناداری بر متغیر پاسخ (کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری) مؤثر هستند. ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری باعث کاهش عودت پی‌درپی پرونده‌های ارسالی به پلیس، جلوگیری از سرگردانی و نارضایتی ارباب رجوع، جلوگیری از انباشته شدن بیش از حد پرونده‌های قضایی، کاهش نارضایتی قضات، کاهش اطلاع‌دادرسی می‌شود.

هدایتی چنانی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «اصول کاربردی در تحقیقات مقدماتی جرائم و تشکیل پرونده جامع قضایی با رویکرد بر جرائم کارکنان نیروهای مسلح» بیان کرده است یکی از طرق تسریع در روند رسیدگی و اخذ نتیجه در بازه زمانی مناسب در مرحله تحقیقات مقدماتی، تشکیل پرونده‌های جامع و مانع است، به‌همین جهت ضروری است پرونده‌هایی که از یگان‌های نیروهای مسلح در راستای گزارش و اعلام جرم به مرجع قضایی ارسال می‌شوند از همه لحاظ تکمیل بوده تا ضمن جلوگیری از اطلاع‌دادرسی از انجام استعلامات بعدی جهت رفع نواقص احتمالی جلوگیری به‌عمل آید. با مطالعه مقاله حاضر انتظار می‌رود هرگونه نقص و کاستی در ارسال پرونده‌های قضایی به مراجع قضایی توسط ضابطین یگان‌های نیروهای مسلح کاهش یابد و ارسال پرونده به مراجع قضایی به‌صورت جامع انجام‌گرفته و از استعلامات متعدد مرجع محترم قضایی و متعاقباً از تعاطی مکاتبات قضایی جلوگیری شود.

مطهرپور، وروایی و صالحی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان رعایت حقوق شهروندی متهمان در مرحله تحقیقات مقدماتی توسط ضابطان» به این نتیجه رسیدند که حقوق شهروندی متهمان در مرحله تحقیقات مقدماتی به شش مؤلفه «اصول بنیادین حامی متهم»، «حقوق مربوط به حفظ امنیت جسمی و روانی و برخورداری از تدابیر حمایتی»، «حقوق مربوط به حفظ حریم خصوصی و حیثیت اجتماعی»، «حقوق مربوط به تضمین حقوق مالی»، «حقوق دفاعی متهم»، «حق برخورداری از معاضدت‌های قضایی» تقسیم و گویه‌ها (مصدق‌های مشخص شده از منابع قانونی) بر اساس آن

تنظیم و با استفاده از تحلیل استنباطی داده‌های جمع‌آوری شده مشخص شد. در تمامی مؤلفه‌های شش‌گانه حقوق شهروندی متهمان، هم‌بستگی معناداری بین میزان رعایت و میزان اهمیت وجود دارد ولیکن با توجه به ضریب هم‌بستگی می‌توان گفت که رابطه قوی بین میزان اهمیت و رعایت وجود ندارد؛ یعنی میزان اهمیت و میزان رعایت حقوق شهروندی از دید ضابطان یکسان نیست و در تمامی مصداق‌های مشخص شده، میزان رعایت از میزان اهمیت کم‌تر است. میزان رعایت حقوق شهروندی متهمان بر اساس دیدگاه جامعه آماری و از بیش‌ترین به کم‌ترین بدین ترتیب رتبه‌بندی شد: ۱. حقوق مربوط به تضمین حقوق مالی، ۲. حقوق مربوط به حفظ حریم خصوصی و حیثیت اجتماعی، ۳. حقوق دفاعی متهم، ۴. حقوق مربوط به حفظ حریم خصوصی و حیثیت اجتماعی، ۵. اصول بنیادین حامی متهم، ۶. حق برخورداری از معاضدت‌های قضایی. رسیدن به وضعیت مطلوب در رعایت حقوق شهروندی متهمان توسط پلیس به‌عنوان یکی از ضابطان، نیازمند اصلاحاتی در حوزه تقنین، سیاست‌گذاری، برنامه‌های آموزشی، تغییراتی در سامانه میزان فراجا و طراحی سامانه‌ای پایشی در حوزه‌های ستاد و صف به‌منظور سنجش مستمر میزان رعایت حقوق شهروندی متهمان است.

شعبانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌های گزارش‌ها و پرونده‌های قضایی ضابطین دادگستری در رسیدگی‌های کیفری» نتایج حاصل از پژوهش را این‌گونه بیان داشته: از مهم‌ترین مسائل مطرح در آیین دادرسی کیفری، دلایل هستند به‌گونه‌ای که قانوناً بتوانند وجود یا عدم وجود یک واقعه و صحت و سقم موضوع را تأیید کنند. بنابراین از یک‌سو پلیس یا ضابطین قضایی مکلف به گردآوری ادله لازم مبنی بر وقوع جرم و انتساب آن به فرد یا افراد مورد اتهام هستند و از سوی دیگر برعهده دادرس است که دلایل گردآوری شده توسط ضابطین را مورد ارزیابی قرار دهد. بنابراین برای معتبر بودن ادله جمع‌آوری شده توسط ضابطین علاوه بر این‌که ضابطین و گزارش آنان می‌بایست موثق و مورد اعتماد قاضی باشد ارزیابی و تأیید قاضی نیز شرط است.

واترز و براون (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «شکایات پلیس و تجربه شاکیان در تشکیل پرونده‌های قضایی» با هدف تحلیلی از روند شکایات پلیس و نتایج پژوهش‌های تجربی انجام‌شده از سوی پلیس بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۷ را ارائه می‌کند که بحث بر موقعیت و تجربیات شاکیان پلیس و میزان رضایت شاکیان از پلیس متمرکز است. کیفیت خدمات ارائه‌شده در طول بررسی شکایات و استقلال آن‌ها از دیگر مواردی است که در این پژوهش به آن پرداخته شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از شاکیان از جنبه‌های کلیدی فرآیند شکایات پلیس، از جمله مدت زمان صرف‌شده برای حل یک شکایت، میزان اطلاع‌رسانی آن‌ها در مورد پرونده‌شان و استقلال درک‌شده ناراضی هستند که در این راستا کمیته امور داخلی بدین‌منظور تشکیل و کاستی‌ها را در شکایات و رویه‌های پلیس برجسته کرد.

دولگی (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی پلیس و دستگاه قضایی در حل مشکلات در اتحادیه اروپا» به بررسی نقش هماهنگی بین پلیس و دستگاه قضایی در حفاظت از مرزها، کنترل ورود و خروج افراد و جلوگیری از مهاجرت غیرقانونی پرداخته و در نهایت به این نتیجه رسیده که اقدامات پلیس بدون پشتوانه قانونی از طرف مقامات قضایی برای حفاظت از مرزها و تعیین و تکلیف مهاجران کافی نبوده و برای نیل به این نتیجه اثربخش در این مورد لازم است حتماً پلیس و مقامات قضایی با هم هماهنگ باشند و به‌صورت موردی به مواردی که اشاره کرده که در نتیجه عدم هماهنگی بین پلیس و دستگاه قضایی نابه‌سامانی‌های زیادی در اردوگاه‌های مهاجران به‌وجود آمده است. در واقع در این پژوهش، پژوهش‌گر ارتباط پلیس و دستگاه قضایی را در حل یک بحران اجتماعی مورد توجه قرار داده که مشابه این موضوع بین پلیس ایران و دستگاه قضایی در خصوص نحوه مدیریت مهاجران افغانی وجود داشته و در سال‌های گذشته در دستور کار بوده است که با توجه به تعداد مهاجران افغان حاضر در ایران به نظر می‌رسد ارتباط پلیس و دستگاه قضایی در این حوزه موفقیت‌چندانی نداشته است.

پانچ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی سازمان پلیس در کشف جرم پرونده‌های قضایی» به این نکته اشاره می‌کند که پلیس در یک نقطه عطف آشفته قرار دارد: سرعت تغییر با تشدید تأکید بیش‌تر بر کاهش جرم و توأم با ریاضت اقتصادی شرایطی را به‌وجود آورده که پلیس به‌ناچار باید به سمت تعامل با نهادهای دیگر از جمله نهادهای قضایی برای کاهش زمان جرم و حصول نتیجه برود و در غیر این‌صورت با وضعیت فعلی که تغییرات سریع در فناوری و اطلاعات در حال وقوع است اگر به‌تنهایی وارد مبارزه با جرائم شود علاوه‌بر این که نمی‌تواند به‌موقع به نتیجه برسد بلکه هزینه‌های اقدامات پلیسی هم به میزان بالایی افزایش می‌یابد و در نتیجه پلیس مجبور است از برخی اولویت‌های خود دست بردارد. نکته مهم قابل تأکید در این پژوهش، اشاره به جایگاه ارتباط بین پلیس و دستگاه قضایی در فرآیند جرم‌یابی در کاهش هزینه‌های ناشی از کشف علمی جرائم است مواردی همانند جلوگیری از موازی کاری، جلوگیری از آزمایشات مجدد و استفاده از ظرفیت‌های آزمایشگاه‌های خصوصی مواردی در راستای ارائه راه‌کار توسط این پژوهش بوده است.

لورن (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «پیچیدگی‌های تعامل سازمان‌ها در رسیدگی مطلوب به پرونده‌ها» به یکی از مواردی که اشاره می‌کند موضوع روابط بین سازمان‌های کشف جرم است که در سطح بالایی از پیچیدگی برخوردار بوده و به دلیل این که این حوزه مرتبط با امور کیفی و در بسیاری از موارد مجازات‌هایی همانند مجازات مرگ است. راه‌کارهایی برای تعامل در روابط بین این سازمان‌های مهم ارائه می‌کند تا از آن طریق سازمان‌ها بتوانند دستگاه قضایی را در رسیدن به یک هدف اساسی که همان رسیدن به عدالت است یاری کند.

لورن معتقد است در جرائم سازمان‌یافته و فراملی در صورتی که ارتباط سریع و دقیقی بین پلیس و دستگاه قضایی برقرار نشود مجرمین به‌راحتی از کشوری به کشور دیگر جابه‌جا می‌شوند و از خلاءهای قانونی و ناهماهنگی‌های پژوهش‌های مقدماتی به‌نحو کاملی سوءاستفاده می‌کنند.

بررسی مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آسیب‌شناسی پرونده‌ها و گزارشات ضابطین دادگستری مورد توجه پژوهش‌گران داخلی و خارجی بوده است. پژوهش حاضر علاوه بر تفاوت حوزه مکانی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان و جامعه آماری، پژوهش‌های فراوانی در راستای ارتقاء کیفیت، مشکلات و چالش‌ها پرونده‌های قضایی و مباحث کیفیت آموزش، امکانات، تعاملات و ... انجام لیکن برای اولین بار آسیب‌شناسی پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان صورت می‌پذیرد.

مبانی نظری

رویکرد آسیب‌شناسانه به جامعه و سازمان، که دست کم برای سال‌های طولانی و تا نیمه آغازین قرن بیستم دوام آورد، بر این باور بود که جامعه به مانند ارگانیسم انسانی متشکل از عناصر گوناگون و مرتبط با یکدیگر است که هر یک از آن‌ها در راستای حیات، رشد و تکامل جامعه، وظیفه خاصی به‌عهده دارند (میتزبرگ، ۲۰۱۹: ۴۵). فرض اساسی این رویکرد، اصالت وضعیت مطلوب است و هر امر نامتناسب با این وضعیت، نوعی اختلال و آسیب محسوب می‌شود (حنفی‌زاده و زارع‌رواسان، ۱۳۹۰: ۳۲ و ۳۳). از این‌رو آسیب‌شناسان جامعه و سازمان‌ها به دنبال آن دسته از امور نامتناسب قابل مشاهده‌ای هستند که در جامعه، بیماری خوانده می‌شود تا به این طریق بتوانند هزینه‌های اضافی تحمیل‌شده بر جامعه و یا دشمنان همیشگی آن را مهار کنند. بر این اساس آسیب‌شناسی را می‌توان علم مطالعه و شناخت ریشه‌های علمی اختلالات و بی‌نظمی‌ها در ارگانیسم زنده (مانند انسان) تعریف کرد. در علوم پزشکی و تشخیص طبی، فرایندی را که به شناخت علل و ریشه‌های امراض و بیماری می‌انجامد، پاتولوژی (آسیب‌شناسی) گویند. هم‌چنان که علم پزشکی فقط به مطالعه نشانه‌های بیماری بسنده نکرده و بیماری‌ها را دسته‌بندی و در پی یافتن علل اختلالات است؛ دانشمندان اجتماعی و سازمانی نیز علل بیماری‌های اجتماعی و سازمانی را مطالعه می‌کنند. آسیب‌شناسی سازمانی را فرآیندی نظام‌مند از جمع‌آوری داده‌ها به‌منظور تعامل اثربخش و سودمند برای حل

مشکلات، فشارها و محدودیت‌های محیطی در اجتماع یا سازمان دانسته است (مانزینی، ۱۳۹۷: ۲۵).

ویزبور^۱ معتقد است دو دلیل عمده برای عارضه‌یابی (آسیب‌شناسی) یک سازمان وجود دارد. نخست، این‌که به‌صورت نظام‌مند نقاط قوت و ضعف سازمان مشخص شود و دوم این‌که مشخص شود چرا تولیدکنندگان و یا مصرف‌کنندگان از یک خروجی خاص (کالا و یا در این‌جا برقراری نظم و امنیت) احساس نارضایتی می‌کنند. با توجه به این‌که دلیل دوم اغلب محرک اقدامات اصلاحی است، برخی پیشنهاد می‌کنند که عارضه‌یابی با در نظر گرفتن یکی از خروجی‌های عمده و بزرگ سازمان آغاز شود بهتر است. چرا ره‌گیری و ردیابی ارتباطات این خروجی با کلیه بخش‌های سازمان منجر به درک و شناخت شکاف میان آن‌چه هست و چیزی که باید باشد؛ در سازمان می‌شود (ویزبور، ۲۰۱۹: ۱۰۷).

صاحب‌نظران عوامل زیادی را که با اجرای راهبرد مرتبط است، شناسایی کرده‌اند. این عوامل شامل ساختار سازمانی، سبک رهبری و منابع سازمان است. یکی از الگوهای مشهور در این زمینه مدل مکنزی^۲ است. این مدل هفت عامل اصلی برای اجرای موفقیت‌آمیز راهبردها پیشنهاد می‌کند. مدل مکنزی اجزای کلیدی سازمان برای حصول اطمینان مدیران از جاری شدن راهبردها در کارهای روزانه سازمان را به تصویر می‌کشد.

همان‌گونه که در تصویر شماره (۱) نیز نمایش داده شده است، ابعاد مدل مکنزی با یکدیگر در ارتباط هستند. ولی توجه به چندین نکته در این‌جا ضروری است. اول این‌که تعدد عوامل تأثیرگذار بر توانایی سازمان‌ها در تغییر سازمانی را یادآوری می‌کند و هشدار می‌دهد که نباید تنها به یک یا چند عامل توجه داشت و از سایر عوامل مؤثر چشم‌پوشی کرد. دوم این‌که، این نمودار به روابط داخلی عوامل شناسایی‌شده اشاره دارد و بیان می‌کند که امکان بهبود یکی از عوامل بدون بهبود سایر عوامل امکان‌پذیر نیست. سوم، ممکن است در

1- Wizboard

2- McKinsey

کنار عوامل درونی، برخی عوامل بیرونی سازمان نیز در این توانمندی و تغییر مؤثر باشند. در نهایت این‌که، شکل نمودار بسیار خاص و قابل توجه است و این مسئله را یادآور می‌شود که هیچ نقطه شروع و یا سلسله‌مراتبی بین ابعاد مدل وجود ندارد. به این معنی که نمی‌توان گفت در یک زمان مشخص و در یک سازمان خاص، کدام عامل از درجه اهمیت بالاتری برخوردار است.

راهبرد: راهبرد عبارت از برنامه عمومی فعالیت‌هاست. راهبرد راهی است که یک شرکت برای پاسخ‌گویی به تغییرات پیش‌بینی‌شده محیط خارجی، مشتریان و رقبا انتخاب می‌کند. راهبرد را می‌توان از طریق تحلیل الگوی سوات و تعیین مأموریت و اهداف راهبردی سازمان تدوین کرد. مدل مکنزی اذعان دارد که تدوین راهبردها از اجرای آن‌ها راحت‌تر است.

ساختار: سازمان نیز مانند یک بنا نیاز به معماری و ایجاد ساختار دارد. هر نوع ساختار سازمانی برای شرایطی خاص مناسب خواهد بود و ساختاری وجود ندارد که برای تمامی مواقع مناسب باشد. پیاده‌سازی هیچ‌یک از این ساختارها بدون مشکل نخواهد بود و هر کدام می‌توانند عوارض خاص خود را به همراه داشته باشند. در یک ساختار وظیفه‌ای، به‌عنوان مثال تقسیم‌بندی کارها، بودجه‌ریزی، ترفیع‌ها و پاداش‌ها همه بر مبنای شایستگی‌های خاص واحد مربوطه است. در این‌گونه ساختارها، مدیران هر واحد بیش‌ترین تأثیر را در تصمیم‌گیری‌ها دارند و در تلاش‌اند تا به بهترین شکل به اهداف واحد خود برسند نه اهداف کلی سازمان. ایجاد ساختار سازمانی مناسب و هماهنگ کردن آن با راهبرد، کار اصلی راهبردشناسان سازمان و ساختار سازمانی وسیله رسیدن به مقصد نهایی (هدف سازمانی است). این مدل عنوان کرده که در محیط پیچیده و متغیر کنونی، یک سازمان موفق، تغییرات موقتی را جهت هماهنگ شدن با وظایف راهبردی خود به‌کار می‌گیرد. ضمن این‌که ممکن است تغییرات بنیادی و اساسی نیز در ساختار خود به‌وجود آورد.

سیستم‌ها: سیستم‌ها شامل تمامی رویه‌های رسمی و غیررسمی است که کارهای شرکت توسط آن‌ها انجام می‌شود. این سیستم‌ها شامل زیرسیستم‌های سازمانی مانند سیستم‌های اطلاعات مدیریت، آموزش، بودجه‌بندی و حسابداری

است که تمامی اجزای متفاوت گفته شده، متقابلاً یکدیگر را حمایت می‌کنند. رویکرد سیستمی یکی از انواع رویکردها در ارتباطات بین سازمانی و مفهومی از نظریه ساختی-کارکردی پارسونز^۱ در دهه‌های گذشته است که به از جمله تحلیل‌های فراگیر و نافذ در جامعه‌شناسی و ارتباطات و مدیریت بدل شده است. این رویکرد فی‌نفسه منطقی، غیر خطی و چندزمینه‌ای، که از نخستین روزهای پیدایی خود تاکنون، موضوع پژوهش‌ها و نوشته‌های بسیاری بوده، پیش از هر چیز نمایان‌گر شبکه‌ای از ارتباطات متقابل درون و بین سازمان‌ها و نیز پیوندهنده آن‌هاست. منظور از سیستم در یک سازمان و یا به‌عنوان سازمان، توصیف گروهی از عناصر و واحدهای درون سازمان است، که برای دستیابی به هدف(هایی) مشترک به یکدیگر وابسته‌اند. هر سیستم خود مشتمل بر خرده‌سیستم‌های متعدد است که در راستا و هدف کلی سیستم بزرگ‌تر عمل می‌کند (صبوری، ۱۳۹۸: ۱۷۰).

سبک (یا شیوه‌های مدیریتی سازمان): سبک عبارت است از الگویی از اقدامات که توسط مدیریت ارشد سازمان انجام می‌شود. سبک رهبری به‌طور بالقوه هم می‌تواند اجرای راهبردها را تسهیل کرده یا مانع آن شود. بیش‌تر نظریه‌های رهبری تکیه بر ویژگی‌های درون‌فردی دارند. لیکرت^۲ در پژوهش‌های خود رفتارهای رهبران را در طیف خودکامگی و دموکراتیک بودن بررسی کرده است (هال، ۲۰۱۹: ۶۵). او دریافت که مدیران مشارکتی، بیش‌تر بر مبنای استانداردها عمل کرده و از روش‌های تصمیم‌گیری گروهی استفاده می‌کنند. این دسته از مدیران، نسبت به مدیران خودکامه اثربخشی بیش‌تری دارند.

فیدلر^۳ رهبران را بر اساس رویکردشان نسبت به کارها و روابطشان طبقه‌بندی کرده است. به‌نظر او هر تیپ از رهبران برای شرایط خاصی مناسب هستند و نمی‌توانند برای همه شرایط عالی باشند. البته این نکته را نیز باید در نظر گرفت که ایجاد تفاوت در رویکرد یک رهبر بسیار مشکل خواهد بود. پدیده رهبری سازمان‌ها و ویژگی‌های این رهبران، مشکلی برجسته است که به شکل

1- Parsons

2- Likert

3- fiddler

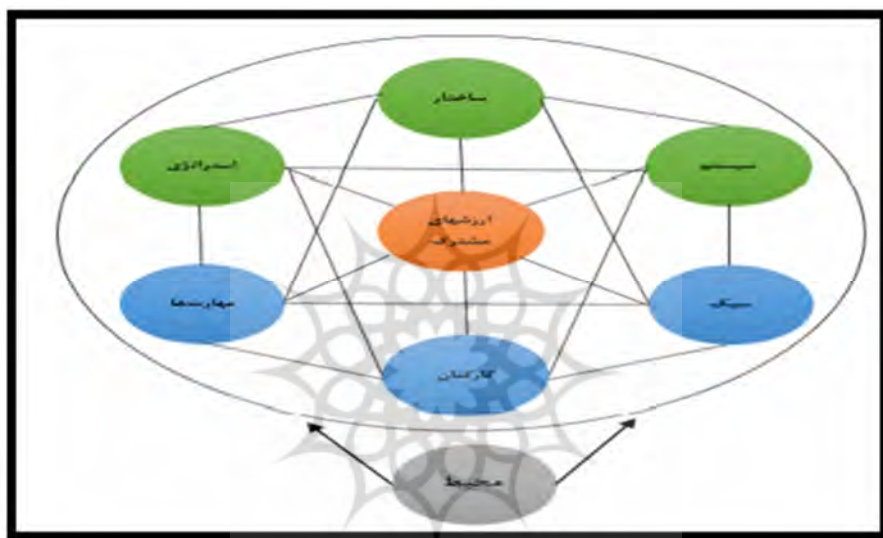
مناسبتی درک نشده است. شواهد فراوانی نشان می‌دهد که مهارت‌های فردی رهبر در شرایطی که سازمان با عدم ساختاریافتگی، ابهام و اضطراب بالا مواجه باشد؛ بسیار مهم خواهد بود. در عین حال اگر چه یک رهبر می‌تواند از مهارت‌هایش برای جهت‌گامی‌ها چنان اصطکاک‌هایی استفاده کند، اما تأثیر آن بر عملکرد سازمانی زمانی که اهداف سازمان به صورت واضح تعریف نشده و توافقی بر روی آن نباشد؛ چندان چشم‌گیر نخواهد بود. کسی نمی‌تواند ویژگی‌های مناسب برای رهبری، که در همه شرایط مؤثر باشد را با اطمینان بیان کند. بهترین مدیران تلاش می‌کنند تا سازمان خود را به خوبی شناخته و نیازهای آن را برآورد کنند تا بتوانند پیرامون این‌که تا چه حد رهبری آن‌ها باعث پیشرفت و یا مانع پیشرفت و صدمه زدن به سازمان است را مشخص کرده و نیازها و مهارت‌هایی که باید فراگیرند را تعیین کنند (ویزبور، ۲۰۱۹: ۴۴).

کارکنان (پرسنل سازمان): سازمان‌های موفق، کارکنان را به‌عنوان منابع ارزشمندی می‌بینند که باید با دقت جذب و آموزش داده شوند. پژوهش‌های اخیر در این زمینه نشان می‌دهد سازمان‌های موفق، منابع انسانی خود را به‌عنوان دارایی راهبردی را در نظر می‌گیرند. به‌همین دلیل، انتخاب افراد کلیدی برای اجرای راهبرد، کار حیاتی و مسئولیت‌خطیری است که برعهده مدیریت ارشد بوده و باید زمان و انرژی کافی برای برنامه‌ریزی پیشرفت و مشارکت کارکنان اختصاص یابد. یکی از شاخص‌های مرتبط با کارکنان، پاداش (رسمی و غیر رسمی) است. وجود نظام پاداش (یعنی یک سیستم رسمی اعطای پاداش)، نمی‌تواند تضمین کند که پرسنل مانند زمانی که به صورت غیر رسمی پاداش بگیرند؛ عمل خواهند کرد.

مهارت‌های (مورد نیاز یک سازمان): لغت مهارت‌ها به فعالیت‌هایی اشاره دارد که افراد به بهترین نحو انجام می‌دهند. به تعبیر دیگر مهارت‌های مشخص کارکنان مؤسسه به صورت انفرادی و یا مهارت‌های ویژه سازمان و مؤسسه. تغییرات راهبردی ممکن است سازمان را مجبور به اضافه کردن مهارت‌های جدید در مجموعه مهارت‌های سازمانی کند. مهارت‌های سازمان را می‌توان در سه گروه اصلی تقسیم‌بندی کرد: مهارت‌های وظیفه‌ای، مهارت‌های فردی و

مهارت های توسعه فردی. به منظور اجرای موفق راهبردها نیاز به ترکیبی کامل از این سه گروه مهارت است. یکی از انواع مهارت‌ها، مهارت برقراری ارتباطات مؤثر میان «همکاران هم‌رتبه و هم‌چنین مدیریت و زیرمجموعه‌اش»؛ «میان واحدهایی که وظایف مختلفی را انجام می‌دهند»؛ و «روابط میان کارکنان و تجهیزاتشان (مانند سیستم‌ها و ابزار)».

مدل مفهومی

شکل شماره ۱: نمودار مدل هفت‌گانه مکزی

روش

پژوهش حاضر به‌لحاظ هدف، کاربردی و به‌لحاظ ماهیت و نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی و کیفی است. در این پژوهش با مراجعه به ادبیات تجربی و نظری، آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان به طریق اکتشافی، شناسایی و استخراج شد و به‌روش تحلیل محتوای کیفی به تجزیه و تحلیل این موارد پرداخته شد. در این پژوهش با استفاده از ابزار فیش‌برداری از ۱۰۹ پرونده اطلاعات لازم به‌دست آمد و مراحل کدگذاری

رتال جامع علوم انسانی

بر روی داده‌های به‌دست‌آمده، انجام گرفت. جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل کلیه پرونده‌های قضایی بوده‌اند که در فرماندهی مرزبانی استان گیلان تشکیل شده بود که از بین آن‌ها به‌صورت هدف‌مند و تمام‌شمار پرونده‌هایی به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شد که دارای ایرادات قضایی بوده و از طرف مراجع قضایی عودت داده شدند. روش تحلیل داده‌ها در این پژوهش تحلیل محتوای کیفی بوده است که به‌صورت سه‌سطحی انجام گرفت. کدگذاری داده‌ها به‌روش تجزیه و تحلیل و بر اساس شاخص یا مقوله پایه، مؤلفه یا مقوله فرعی و ابعاد یا مؤلفه‌های اصلی انجام گرفت و در نهایت مفاهیم، مقولات و گزاره‌ها استخراج شد. برای به‌دست‌آوردن روایی در پژوهش حاضر، از نظرات و رهنمودهای خبرگان و کارشناسان برای تأیید داده‌های به‌دست‌آمده استفاده شده است. برای دست‌یابی به معیار اعتبارپذیری، از سه فن استفاده شد. نخست اعتباریابی توسط نویسنده صورت گرفت به‌طوری‌که یافته‌های کلی مورد مطالعه قرار گرفت و صحت داده‌های به‌دست‌آمده اطمینان حاصل شد. روش دوم، مقایسه تحلیلی است، در این روش به داده‌های خام رجوع شد تا ساخت بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی شود، در روش سوم از بازرسی خارجی استفاده شد، به‌طوری‌که داده‌ها چندین بار توسط خبرگان مورد بررسی و نظارت قرار گرفت و راهنمایی‌ها و ملاحظات خبرگان در انسجام‌بخشی و به‌کارگیری درست از یافته‌ها چندین بار تکرار شده و تطبیق شد که این نظارت و بررسی بر تمام مراحل پژوهش، استفاده شد. در نهایت با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، داده‌ها در قالب تکنیک کدگذاری سه‌سطحی مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

الف) یافته‌های توصیفی

اطلاعات توصیفی پرونده‌های قضایی بررسی‌شده، از نظر تعداد، نوع جرم، محل وقوع و... در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

جدول شماره ۱: اطلاعات توصیفی پرونده‌های بررسی شده

ردیف	تعداد پرونده‌های بررسی شده	نوع جرائم	محل وقوع جرم	یگان بررسی کننده
۱	۱۱	ترددات غیرمجاز	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۲	۲۱	کشف کالای قاچاق	پایگاه دریابانی انزلی	هنگ مرزی آستارا پایگاه دریابانی انزلی
۳	۸	نزع و درگیری	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۴	۱۶	مرجوعه قضایی	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۵	۴	تصادفات	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۶	۹	برداشت غیرمجاز شن و ماسه	پایگاه دریابانی انزلی	پایگاه دریابانی انزلی
۷	۷	ابلاغ‌های قضایی	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۸	۱	تیراندازی	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۹	۱۰	توقیف شناور	پایگاه دریابانی انزلی	پایگاه دریابانی انزلی
۱۰	۷	سرقت	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا
۱۱	۴	ساخت‌وساز در حریم ۶۰ متر دریا	پایگاه دریابانی انزلی	هنگ مرزی آستارا پایگاه دریابانی انزلی
۱۲	۷	صید غیرمجاز	پایگاه دریابانی انزلی	هنگ مرزی آستارا پایگاه دریابانی انزلی
۱۳	۴	شرب خمر	هنگ مرزی آستارا	هنگ مرزی آستارا

همان‌گونه که در جدول شماره (۱) مشخص شده است تعداد ۱۰۹ فقره از پرونده‌های عودت داده‌شده و مشکل‌دار مورد بررسی قرار گرفت که نشان‌گر آسیب و ضعف فرآیند نحوه تشکیل پرونده قضایی در مرزبانی استان و به تبع آن موجبات اطلاع دادرسی، تضییع و پامال شدن حقوق بزه‌دیدگان و فرار بزه‌کاران از چنگال قانون می‌شود که این مهم نه تنها موجب انباشت تعداد پرونده‌ها در سطح یگان‌ها و تداخل مأموریت‌های محوله می‌شود بلکه باعث ایجاد جو بدبینی در بین مقامات قضایی و شهروندان می‌شود.

ب) یافته‌های تحلیل

کد گذاری: کدگذاری فرایندی است که طی آن پژوهش‌گر به جداسازی، مفهوم‌بندی و ادغام و یکپارچه کردن داده‌ها می‌پردازد در این فرایند واحد بنیادین «مفهوم» است.

کدگذاری باز: در کدگذاری باز که فرایندی تحلیلی است طی آن مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد مربوط به هر مفهوم کشف می‌شود. دو فعالیت کلیدی در کدگذاری باز مفهوم‌سازی و مقوله‌بندی هستند که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود.

جدول شماره ۲: فرایند نتایج پرونده‌های قضایی، کدگذاری باز و تعداد کدهای تعریف‌شده

مقوله	زیرمقوله	فراوانی
	۱- تجربه و دانش حقوقی ناکافی کارشناسان در تشکیل پرونده قضایی و کم‌توجهی به قانون آیین دادرسی کیفری.	۳۸
	۲- ابهام در اجرای دستورات قضایی، موجب عودت پرونده‌های قضایی به یگان‌های مرزبانی می‌شود.	۵۲
	۳- پاسگاه‌ها و پایگاه‌های دربابانی دسترسی مستقیم به سامانه و ارجاع مستقیم دستورات مقام قضایی ندارند.	۷۳
	۴- تعامل ضعیف برخی کارشناسان رسیدگی با مسئولین مربوطه در دادرها.	۵۱
	۵- ضعف در تهیه ادله قوی برای اثبات جرم.	۴۹
	۶- دانش حقوقی ناکافی برای تفکیک جرم از تخلف توسط برخی از کارشناسان پرونده.	۳۳
	۷- کم‌توجهی به آموزش حقوقی ضابطان و اطلاعات قضایی کارکنان.	۷۷
	۸- اشرافیت کم برخی از کارکنان پاسگاه‌های قضایی در نحوه تشکیل پرونده‌ها.	۳۶
	۹- بی‌دقتی در ابلاغ نیازمندی‌های قضایی به تفکیک نوع جرائم و شکایات.	۲۷
	۱۰- کم‌توجهی به مهارت نگارش گزارش نهایی برخی از ضابطین قضایی.	۴۲
	۱۱- ضمیمه نبودن مستندات یا تطابق نداشتن مستندات پیوستی با موضوع پرونده.	۳۸
	۱۲- جابه‌جایی و انتقال کارشناسان آشنا به پرونده‌ها قضایی و آگاهی کم کارشناس جدید از سیر مراحل تشکیل پرونده قضایی.	۲۸
	۱۳- کم‌توجهی در انجام پژوهش‌های میدانی و جمع‌آوری اسناد و ادله مرتبط با پرونده.	۲۵
	۱۴- دانش کم بعضی از کارکنان در حوزه جرم‌یابی و کشف علمی و فنی جرائم.	۶۵
	۱۵- استفاده از روش‌های تجربی در نگهداری، بدرقه و تحقیق از متهم یا متهمین.	۱۷
	۱۶- تداخل وظایف انتظامی و مرزبانی یگان‌های مرزی که سبب فشار مضاعف به ضابطین می‌شود.	۱۲
	۱۷- مشخص نبودن مجنی علیه (شاکی خصوص)، محل وقوع جرم (صلاحیت ذاتی) در برخی پرونده‌ها.	۸
	۱۸- ناهماهنگی با مقام قضایی و کسب تکلیف و دستور قضایی در اسرع وقت.	۱۸
	۱۹- کم‌توجهی به آرای صادره قضایی و وحدت رویه در خصوص پرونده‌های مشابه و علت احراز یا عدم احراز قضایی.	۱۹
	۲۰- درک و تشخیص کم ضابطین از جرائم مشهود و غیر مشهود.	۱۴
	۲۱- کم‌توجهی در تنظیم صحیح و به‌موقع صورت‌جلسات اولیه.	۱۷
	۲۲- کم‌دقتی در تکمیل پرونده‌های ارسالی به محاکم قضایی و کم‌توجهی در انجام تحقیقات از شاکی، شهود و متهم.	۴۷

آسیب‌های
درون سازمانی

مقوله	زیرمقوله	فراوانی
	۲۳- ابهام در دستورات قضایی به‌ویژه در مأموریت‌های حوزه دریایی.	۲۱
	۲۴- در برخی موارد قضات از ارائه نیابت‌های قضایی امتناع و با در صورت صدور، مشروط می‌کنند.	۱۵
	۲۵- از ارائه مجوز استراق سمع و شنودهای تلفنی جهت دنبال کردن مبدأ و مقصد که نهایتاً منجر به دستگیری متهمین خواهد شد؛ در برخی موارد خودداری و در صورت صدور مجوز، محدود می‌کنند.	۱۶
	۲۶- نحوه بدرقه متهمین با خودروی شخصی یا عمومی.	۲۳
	۲۷- نبود تحت نظرگاه مطلوب در برخی از رده‌ها جهت نگهداری متهمین.	۱۲
	۲۸- کمبود همکار نسوان به خصوص در پایگاه دریابانی بندرانزلی جهت انجام مراحل بازجویی و بدرقه متهمین نسوان.	۱۸
	۱- مهلت تعیین شده توسط مقام قضایی در اکثر مواقع به‌مراتب کم‌تر از زمان جوابدهی نهایی مراکز پاسخ‌گو است و این موضوع منجر به ناقص بودن گزارش نهایی مأمورین و به‌تبع عودت پرونده‌ها می‌شود.	۳۴
	۲- بعضاً عدم حضور طرفین پرونده در جلسه دادرسی متشکله در مراجع قضایی، که منجر به عودت پرونده به یگان‌های انتظامی می‌شود.	۱۸
	۳- آگاهی و اشرافیت کم برخی از مقامات قضایی نسبت به حوزه مأموریتی مرزبانی.	۱۰
	۴- کمبود قضات آشنا به قوانین خاص دریایی که مشکلاتی را در حوزه صلاحیت‌های ذاتی و تعیین دادگاه صالح برای رسیدگی پرونده در پی دارد منجر به عودت پرونده‌ها می‌شود.	۱۱
	۵- ابهام در دستورات قضایی یا به‌عبارت دیگر کلی بودن دستورات نگارش شده توسط مراجع قضایی.	۱۴
	۶- قید مهلت محدود برای تشکیل پرونده‌ها که این امر موجب می‌شود پرونده‌ها بعضاً به‌صورت ناقص در مرحله تحقیقات توسط ضابطین قضایی گردیده و نهایتاً منجر به عودت شود.	۳۱
	۷- حضور کم مقامات قضایی در پاسگاه‌های قضایی و بررسی روند تشکیل پرونده‌ها.	۳۳
	۸- برخوردهای بعضاً نامناسب دستگاه قضا با کارشناسان.	۱۴
	۹- بُعد مسافت پاسگاه‌های مرزی از دادرها.	۱۰
	۱۰- با توجه به سیال بودن بخشی از مرز نشینان به‌علت کوچ و اقامت فصلی (اصحاب دعوی، شکات، متهمین و مطلعین) بعضاً در محل وقوع جرائم ساکن نیستند و این امر اجرای به‌موقع خواسته قضایی را با چالش خاتمه مهلت برای اقدام مواجه می‌کند.	۸
	۱۱- اطلاع فرآیند رسیدگی به پرونده که منجر به حذف آثار و ادوات جرم می‌شود.	۱۲
	۱۲- ابهام در حوزه مأموریتی دریابانی برای مقامات قضایی جهت صدور دستورات لازم به‌منظور احراز محل وقوع جرم در حوزه استحفاظی.	۱۶
	۱۳- علی‌رغم وجود دلایل و مدارک مستند جرم در پرونده متهمین، بعضاً قضات اقدام به احضار مأمورین به دادرسا کرده و نسبت به مواجهه حضوری کارشناسان با متهم می‌کنند.	۹
	۱۴- در برخی از شعبات دادرسا، اوراق قضایی و ابلاغیه‌ها بدون سربرگ و فاقد آدرس دقیق به یگان‌ها جهت اقدام ارسال می‌شود.	۱۹
	۱۵- در بعضی از موارد قضات کشیک جواب‌گو تلفن (شماره اعلامی از سوی دادگاه) نیستند.	۲۳
	۱۶- برای جرائم دریایی در ردیف قانون، مجازات وجود ندارد. همین امر باعث هرج‌ومرج و بی‌نظمی و ایجاد جرائم سنگین‌تر در سطح دریا می‌شود.	۲۳

آسیب‌های برون‌سازمانی

مقوله	زیرمقوله	فراوانی
	۱۷- علی‌رغم پیگیری و تلاش‌های صورت گرفته در راستای صدور کارت ضابطیت برای کارکنان فرماندهی مرزبانی استان گیلان نظر به برگزاری کلاس‌های آموزش و اخذ آزمون و اعطاء گواهی مربوطه اما تاکنون کارت ضابطیت صادر نشده است.	۵۵
	۱۸- در خصوص ساخت و ساز در حریم ۶۰ متر در پرونده‌های با ماهیت حقیقی روند کند و در پرونده‌هایی با ماهیت حقوقی اکثراً به صورت بلا دستور و یا کارشکنی از طریق ادارات مانند فرمانداری و بخشداری، شهرداری و شوراها صورت می‌پذیرد به نحوی که پرونده‌ها به صورت نیمه‌تمام باقی مانده یا بسیار کند سیر مراحل قضایی آن انجام می‌پذیرد.	۱۴
	۱۹- در خصوص برداشت غیر مجاز شن و ماسه از یک سو ادارات ذی ربط مانند محیط زیست و منابع طبیعی به عنوان سازمان شاکی پای کار نبوده و برخورد با افراد قاچاقچی شن و ماسه به تنهایی بردوش مرزبانی و پاسگاه‌های ساحلی نهاده شده است و در زمان تشکیل پرونده و ارائه گزارش متخلفین به مقام قضایی روند پیگیری طولانی و کارشناسان مواجه حضوری با متهمین می‌شوند و از سوی دیگر ابزار بازدارنده لازم جهت برخورد با قاچاق‌چیان در طول شبانه روز برای کارشناسان در دسترس نیست.	۱۰
	۲۰- عدم برخورد سریع و مناسب با متهمین به مأمورین در محاکم دادگستری به علت وجود اطاله دادرسی.	۲۴

همان‌گونه که در جدول کدبندی اولیه مشخص شده است با توجه به طبقات اصلی یعنی (آسیب‌های درون و بیرون سازمانی) صورت گرفته در سطح استان تعداد ۴۸ زیرشاخه یا طبقات فرعی احصاء شده است نتایج جدول شماره (۲) گویای تمام موارد است که به نمونه‌ای از پرونده‌های بررسی شده به شرح ذیل اشاره می‌شود:

نمونه‌ای از پرونده‌های عودتی بررسی شده

الف) در پرونده‌ای با موضوع «صیادی و ترددات غیرمجاز»، به علت نبودن برگه بازجویی متهم پرونده و ذکر مبلغ و مقدار خسارات وارده در گزارش نهایی، پرونده به پاسگاه مرزی عودت داده شد.

ب) در پرونده‌ای با موضوع «سرقت» به علت ضمیمه کردن فیلم دوربین مداربسته، تنظیم صورت جلسه معاینه محل و پژوهش‌های محلی، تحصیل و تکمیل مدارک و مستندات محکمه‌پسند، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده شد.

ج) در پرونده‌ای با موضوع «شرب خمر» به علت نبود نظریه پزشکی قانونی در اخذ تست از متهم، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده شد.

د) در پرونده‌ای با موضوع «کشف کالای قاچاق» به‌علت ضعف در تنظیم صورت‌جلسه اولیه و کم‌توجهی به فاکتورهای لازم (کی، گکی، کجا، چه، چگونه، چرا) و نبود هماهنگی لازم با مقام قضایی در زمان کشف، حفظ اسباب و ادوات جرم و دستگیری و توقیف غیرمجاز اشخاص، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده‌شد.

و) در پرونده‌ای با موضوع «نزاع و درگیری» به‌علت ضعف در تشخیص جرائم مشهود و غیر مشهود و اشرافیت به قانون آیین دادرسی کیفری و انجام پژوهش‌های نادرست از شاکی و متهمین، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده‌شد.

ه) در پرونده‌ای با موضوع «تجاوز شناور صیادی از مرز دریایی» به‌علت نبود قانون مدون در خصوص جرم مذکور (مشخص نبودن حریم دریا)، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده‌شد.

ن) در پرونده‌ای با موضوع «برداشت غیرمجاز شن و ماسه» که بایستی از سوی سازمان و ادارت مرتبط با جرائم زیست‌محیطی مانند منابع طبیعی و شیلات، پیگیری و به مراجع قضایی ارسال می‌شد، پرونده به پاسگاه متولی عودت داده‌شد.

مقوله، زیرمقوله و مفاهیم استخراج شده

جدول شماره ۳: تنظیم مقوله، زیرمقوله‌ها و مفاهیم مدل پژوهش

مقوله	زیر مقوله	مفاهیم
مقوله فرآیند	مشکلات و موانع	تعارض دستورات قضایی با الزامات موجود.
		کم‌توجهی در تهیه ادله قوی برای اثبات جرم.
		تداخل وظایف انتظامی و مرزبانی یگان‌های مرزی.
		مشخص نبودن مجنی علیه.
		مشخص نبودن محل وقوع جرم.
		انتشار رفتار مأموران در فضای مجازی.
		جابه‌جایی و انتقال افسران پرونده.
		سیال بودن بخشی از مرزنشینان به علت کوچ.
		ابهام در دستورات قضایی.
		استفاده از روش سنتی در تهیه ادله برای اثبات جرم.
رویکرد حرفه‌ای		دانش کم برخی از کارشناسان پرونده در تفکیک جرم از تخلف.
		نقص در جمع‌آوری اسناد و ادله مرتبط با پرونده به‌صورت میدانی.

مقوله	زیر مقوله	مفاهیم
ضعف در مشارکت و همراهی		تطابقت نداشتن مستندات پیوستی با موضوع پرونده.
		تجربه کم برخی از کارشناسان در حوزه جرم‌یابی و کشف علمی و فنی جرائم.
		کم‌دقتی کارشناسان در تشخیص جرائم مشهود از غیر مشهود.
		ناشنا بودن برخی از قضات به حوزه مأموریتی مرزبانی.
		تعامل ناکافی افسر پرونده با مسئولین مربوطه در دادسراها.
		ناهماهنگی با مقام قضایی در کسب تکلیف و دستور قضایی در کوتاه‌ترین زمان.
		قید مهلت محدود برای تشکیل پرونده‌ها.
		همکاری ضعیف برخی از قضات کشیک با افسر پرونده.
		نداشتن دسترسی به سامانه و ارجاع مستقیم در برخی از پاسگاه‌ها.
		دسترسی ضعیف به خدمات الکترونیک قضایی.
هوشمند سازی		عدم صدور مجوز استراق سمع و شنوهای تلفنی.
		نداشتن تخصص در کشف علمی جرم.
		اتصال ضعیف سامانه‌ها.
		کمبود ابزار و تجهیزات علمی.
		هوشمندسازی سامانه‌ها.
		هم‌افزایی ضعیف در تبادل اطلاعات.
		ضعف در استفاده از ظرفیت‌های موجود هم‌چون ابزارهای فنی، سپکا و....
		ضعف در مهارت نگارش گزارش نهایی.
		ضعف در انجام پژوهش‌های میدانی.
		ضعف در آرای صادره قضایی.
ضعف در برنامه‌ریزی و اجرا		نبود وحدت رویه در خصوص پرونده‌های مشابه.
		کم‌توجهی به احراز یا عدم احراز قضایی.
		کم‌دقتی در تنظیم صحیح و به‌موقع صورت‌جلسات اولیه.
		کم‌دقتی در تکمیل پرونده و ارسال به محاکم قضایی.
		کم‌توجهی در انجام پژوهش‌های از شاکی، شهود و متهم.
		استفاده از روش‌های تجربی (کم‌توجهی به آیین‌نامه‌های قانونی) در نگهداری، بدرقه و تحقیق از متهم.
		کم‌توجهی در رعایت حقوق شهروندی متهمین در سیر پرونده.
		اطاله فرآیند رسیدگی به پرونده که منجر به حذف آثار و ادوات جرم می‌شود.
		تعارض دستورات قضایی با مأموریت‌های مرزبانی.
		مطالبات خارج از چارچوب برخی از مسئولان.
تعارض مدیریتی		ابهام در حوزه مأموریتی دریابانی برای مقامات قضایی.
		آشنایی ناکافی قضات با شرح وظایف مأمورین مرزبانی و دریابانی.
		کارشکنی از طریق ادارات مرتبط با موضوع پرونده.

مقوله
ساختاری

مقوله	زیر مقوله	مفاهیم
مقوله زمینه‌ای	مقوله مقوله	استفاده از کارشناسان با تخصص کم در پیگیری مراحل پرونده قضایی.
		کمبود نیروی متخصص
		مهارت کم کارکنان در استفاده از تجهیزات و فناوری‌های مورد نیاز.
		دانش کم کارکنان در کشف علمی جرائم.
		کمبود ابزارهای مناسب رصد و پایش مجرمین.
		کمبود فناوری و اطلاعات متناسب با مأموریت.
		کمبود و عدم تناسب بین تجهیزات و مأموریت
		کمبود تجهیزات آموزشی با توجه به شیوه و شگردهای جدید مجرمین.
		کمبود تجهیزات عملیاتی و لجستیکی.
		کمبود سامانه‌های استعلامی.
مقوله زمینه‌ای	مقوله مقوله	دانش کم استفاده از تجهیزات و فن‌آوری‌های نوین.
		کمبود ابزار الکترونیکی کنترل مجرمین.
		تناسب کم آموزش با مأموریت‌های محوله.
		ضعف آموزش به جهت عدم دسترسی به فناوری‌های مورد نیاز.
		ضعف آموزش کارکنان با شیوه و شگردهای جدید مجرمین.
		ضعف در آموزش قضات نسبت به قوانین خاص دریایی.
		ضعف در آموزش مقامات قضایی نسبت به حوزه مأموریتی مرزبانی.
		ضعف در ارتقاء دانش افسران پرونده به قانون آیین دادرسی کیفری.
		ضعف در آموزش دانش حقوقی افسران پرونده.
		کم‌توجهی به محرومیت‌های اجتماعی.
مقوله زمینه‌ای	مقوله مقوله	بازدارندگی ناکافی احکام صادره.
		وجود خلاءهای قانونی و شفاف نبودن قوانین در مأموریت‌های مرزبانی.
		اتخاذ تصمیمات سلیقه‌ای از سوی قضات.
		آزادی سریع افراد دستگیرشده.
		متناسب نبودن احکام با جرائم.
		تفاوت در صدور احکام قضایی.
		برخورد بعضاً نامناسب قضات با عوامل اجرایی.
		مماشات با متمرّدین به مأمورین.
		ناکافی بودن ابزار بازدارنده جهت برخورد با قاچاق‌چیان.
		نبود اعتماد کافی به حمایت‌های قضایی.
مقوله زمینه‌ای	مقوله مقوله	دغدغه احساس امنیت شغلی کارکنان درگیر با پرونده‌های قضایی.
		برخوردهای نامناسب برخی از قضات با مأمورین.
		احضار مأمورین به داسرا و مواجهه حضوری با متهم از طرف برخی از قضات.
		صدور کارت ضابطیت برای کارکنان فرماندهی مرزبانی استان گیلان.
		حضور کم مقامات قضایی در پاسگاه‌های قضایی و بررسی روند تشکیل پرونده‌ها.
		عدم حضور به‌موقع طرفین پرونده در جلسه دادرسی متشکله در مراجع قضایی.
		ارسال اوراق قضایی و ابلاغیه‌ها بدون سربرگ و فاقد آدرس دقیق به یگان‌ها.
		ضعف کنترل نحوه تشکیل پرونده توسط مبادی مربوطه.
		وجود خلاءهای قانونی
		عدم برخورد مناسب قضایی

شکل شماره ۲: نمودار مدل نهایی پژوهش

یافته‌ها

در این قسمت به‌منظور شناسایی شیوه‌های (مقوله، زیرمقوله و مفاهیم) آسیب‌های تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان از طریق فرآیند داده‌های حاصل از فیش‌برداری و نکته‌برداری، مقوله‌های اصلی استخراج و اولویت‌هریک از آن‌ها بر اساس فراوانی مضامین ذکرشده در اسناد مشخص شدند که نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل کیفی منجر به شناسایی ۸۶ مفاهیم شد که از تجمیع این مفاهیم ۱۲ زیرمقوله (مشکلات و موانع، رویکرد حرفه‌ای، ضعف در مشارکت و همراهی، هوشمندسازی، ضعف در برنامه‌ریزی و

اجرا، تعارض مدیریتی، کمبود نیروی متخصص، کمبود و عدم تناسب بین تجهیزات و مأموریت، عدم تناسب و ضعف در آموزش کارکنان، وجود خلاءهای قانونی و عدم برخورد مناسب قضایی، ضعف در پشتیبانی قانونی از عملکرد پلیس، کنترل و نظارت) استخراج شد که از بررسی این زیرمقوله‌های فرآیندها، زمینه‌ای و ساختاری شناسایی شدند که با توجه به یافته‌های به‌دست آمده از بررسی پرونده‌های قضایی در مرزبانی استان گیلان می‌تواند در جلوگیری از عودت پرونده‌های قضایی و اطاله دادرسی پیش‌گیری کند و تأثیرگذار باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

به‌منظور آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی در مرزبانی استان گیلان، از طریق فرآیند داده‌های حاصل از بررسی پرونده‌های قضایی، کدبندی اولیه مشخص که با توجه به طبقات اصلی یعنی (آسیب‌های درون و برون سازمانی) تعداد ۴۸ زیرشاخه یا طبقات فرعی احصاء و پس از آن خلاصه روند استقرایی انتزاع تم‌ها و طبقات از واحدهای معنی استخراج شد و در ادامه مقوله‌های اصلی استخراج و اولویت هریک از آن‌ها بر اساس فراوانی مفاهیم استخراج شده از پرونده‌های قضایی مشخص شدند. سپس یافته‌های حاصل از بررسی اسنادی در قالب کدهای زیر مقوله و در نهایت مقوله‌های اصلی، قرار گرفته، تفکیک و دسته‌بندی شدند. که سه مقوله شامل مقوله فرایند، مقوله ساختاری و مقوله زمینه‌ای شناسایی شدند.

مقوله فرایند از طریق فرآیند داده‌های حاصل از بررسی پرونده‌های قضایی، استخراج شدند به‌نحوی که نتایج به‌دست آمده از تحلیل کیفی منجر به شناسایی ۲۹ مفاهیم شد که از تجمیع این مفاهیم ۴ زیر مقوله (مشکلات و موانع، رویکرد حرفه‌ای، ضعف در مشارکت و همراهی، هوشمندسازی) استخراج شد.

در مرحله دوم مقوله ساختاری از طریق فرآیند داده‌های حاصل از پرونده‌های قضایی، استخراج شدند به‌نحوی که نتایج به‌دست آمده از تحلیل کیفی منجر به شناسایی ۳۴ مفاهیم شد که از تجمیع این مفاهیم ۵ زیرمقوله (ضعف در برنامه‌ریزی و اجرا، تعارض مدیریتی، کمبود نیروی متخصص، کمبود

و عدم تناسب بین تجهیزات و مأموریت، عدم تناسب و ضعف در آموزش کارکنان) استخراج شد.

در مرحله سوم مقوله زمینه‌ای از طریق فرآیند داده‌های حاصل از بررسی پرونده‌ها، استخراج شدند به نحوی که نتایج به دست آمده از تحلیل کیفی منجر به شناسایی ۱۹ مفاهیم شد که از تجمیع این مفاهیم ۳ زیرمقوله (وجود خلاءهای قانونی و عدم برخورد مناسب قضایی، ضعف در پشتیبانی قانونی از عملکرد پلیس، کنترل و نظارت) استخراج شد که در بررسی پرسش اصلی پژوهش مبنی بر این که آسیب‌های تشکیل پرونده‌های قضایی در فرماندهی مرزبانی استان گیلان کدامند؟ بررسی کدهای باز و روند استقرایی انتزاع تم‌ها و طبقات از واحدهای معنی سه مقوله (ابعاد) شامل مقوله‌های فرآیند، ساختاری و زمینه‌ای شناسایی شدند که این سه دسته متناظر با آسیب‌های پرونده‌های قضایی در حوزه مأموریت مرزبانی هستند.

از این رو به عنوان سه مقوله فراگیر شامل فرآیند، ساختار و زمینه‌ای از منظرهای مختلف، می‌توان رابطه بین متغیرهای مستقل (آسیب‌های درون و برون سازمانی) و وابسته (پرونده‌های قضایی) را تعیین کرد. اگر با نگاه کیفی محور به موضوع آسیب‌شناسی تشکیل پرونده‌های قضایی در مرزبانی استان گیلان نگریسته شود، مقوله‌های سه‌گانه شناسایی شده می‌تواند مضمونی فراگیر قلمداد شود. اگر این مقوله‌ها از منظر خط‌مشی‌گذاران مقبول واقع شود، می‌تواند متناظر با هر آسیب، خلاءهای موجود را بهتر درک کرد و خط‌مشی‌های متناسب نیز ارائه داد. انتخاب این مقوله‌ها از این جهت اهمیت دارند که می‌توانند مشکلات پرونده‌های قضایی و در ادامه مشکلات قضایی مردم را تحت تأثیر قرار داده و تبعات آن تمامی دستگاه‌های امنیتی، انتظامی و اجرایی را تحت تأثیر قرار دهد، از این رو پیگیری این آسیب‌ها نیازمند اتخاذ تدابیر و خط‌مشی‌های خاصی است و در صورتی که خط‌مشی‌های پیشنهادی متناسب با آسیب‌های موجود ارائه نشود، نمی‌توان نتایج موفقیت‌آمیز را انتظار داشت، بنابراین اگر با نگاه کیفی محور به موضوع نگریسته شود، برابر نتایج به دست آمده؛ مقوله فرآیند با ۴ زیرمقوله یا مؤلفه (مشکلات و موانع، رویکرد

حرفه‌ای، ضعف در مشارکت و همراهی، هوشمندسازی) به‌عنوان یکی از ابعاد آسیب‌شناسی پرونده‌های قضایی شناخته می‌شود از طرفی مقوله ساختاری نیز با ۵ زیر مقوله یا مؤلفه (ضعف در برنامه‌ریزی و اجرا، تعارض مدیریتی، کمبود نیروی متخصص، کمبود و عدم تناسب بین تجهیزات و مأموریت، عدم تناسب و ضعف در آموزش کارکنان) از دیگر ابعاد آسیب‌پذیری پرونده‌های قضایی حوزه مرزبانی است و در نهایت مقوله زمینه‌ای با ۳ زیر مقوله یا مؤلفه (وجود خلاءهای قانونی و عدم برخورد مناسب قضایی، ضعف در پشتیبانی قانونی از عملکرد پلیس، کنترل و نظارت) از دیگر ابعاد آسیب‌پذیری پرونده‌های قضایی محسوب می‌شوند.

پیشنهادها

- ۱) اتصال سیستم اداری مرزبانی با قوه قضاییه (دادسرا و دادگاه‌ها) تا سطح پاسگاه‌ها به جهت تسریع در دریافت و ارسال پرونده و دستورات قضایی (پرونده‌های قضایی جهت تسریع در کار مراجعین به‌صورت الکترونیکی تنظیم و ارسال شود).
- ۲) برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی کاربردی مستمر برای کارکنان مرزبانی.
- ۳) شناسایی و به‌کارگیری از کارکنان باتجربه در امور رسیدگی به پرونده‌های قضایی.
- ۴) انعکاس مشکلات و موانع حقوقی و قضایی به قوه قضاییه در راستای بهبود فرآیند تصمیم‌گیری مقامات قضایی.
- ۵) انعکاس چالش عدم شناخت و تخصص برخی قضات به قوانین مرتبط با امور دریایی و مرزی از طریق سلسله‌مراتب فرماندهی به مسئولین مرتبط با قوه با ارائه راه‌کار و پیشنهاد مناسب.
- ۶) برگزاری کلاس‌های آموزشی قضایی منظم توسط اداره حقوقی و مراجع قضایی در بازه زمانی منظم و مشخص.

- (۷) تشکیل قاضی مرزبانی در دادسراهای شهرستان‌های مرزی و دریایی به جهت تسلط در امورات قاچاق، تردهای غیرمجاز، تیراندازی در نوار مرز و ... .
- (۸) برابر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که از تاریخ ۱۳۹۴/۰۴/۰۱ لازم‌الاجرا شده و طبق قانون مذکور می‌بایست کارت ویژه ضابطان دادگستری برای انجام وظایف ضابطیت برای کارکنان ناجا صادر شود.
- (۹) اختصاص شعبه‌ای از دادسرا جهت رسیدگی به پرونده‌هایی که در زمینه مباحث دریایی تشکیل می‌شود.
- (۱۰) وحدت رویه قضات در خصوص برخورد با جرائم به‌وقوع پیوسته در دریا و حوزه دریایی.
- (۱۱) با توجه به آیین دادرسی جدید که اشعار می‌دارد مأمورین می‌بایست حداکثر تا یک ساعت بعد از دستگیری متهم چگونگی وضعیت پرونده را به استحضار مقام قضایی برساند لیکن ارتباط رادیویی و تلفنی در دریا همانند خشکی نبوده و نقاطی وجود دارد که این ارتباط میسر نیست، از این‌رو این ماده قانونی نیاز به بازنگری دارد.
- (۱۲) حضور بازپرس - دادیار در سطح یگان‌ها جهت صدور دستورات قضایی در طول شبانه‌روز و مواقع ضروری و پرونده‌های دارای متهم که این مهم نیز موجب کاهش هزینه‌ها و صیانت از کارکنان می‌شود.
- (۱۳) به‌کارگیری ضابطین و افسران پژوهش از بین فارغ‌التحصیلان رشته‌های حقوقی.
- (۱۴) تسلط و تبحر ضابطین به اصول و فنون بازجویی در جهت اخذ اعترافات از مجرمین به طریق قانونی.
- (۱۵) ارتباط نزدیک و تعامل با مقامات قضایی در حداقل زمان ممکن.
- (۱۶) مدیریت صحنه جرم (حضور به‌موقع، عهده‌دار شدن مدیریت صحنه، امدادرسانی به مصدومین بدون تغییر صحنه جرم).

- ۱۷) بازدید و بازرسی اسنادی و میدانی پرونده‌های متشکله در سیر مراحل تکمیل و مختومه توسط رده‌های نظارتی.
- ۱۸) نشست قضایی با رئیس دادگستری و دادستان شهرستان و بررسی مشکلات و معضلات موجود در جهت رفع آن.
- ۱۹) می‌بایست در حوزه نگهداشت نیروی انسانی، بررسی و مطالعات راهبردی انجام پذیرد و عوامل انگیزشی در سازمان شناسایی و نسبت به پیاده‌سازی آن تسهیل به‌عمل آید تا بتوان از خروج کارکنان متخصص از مجموعه و بدنه سازمان جلوگیری شود.
- ۲۰) ضرورت آموزش علمی و کاربردی مستمر فن‌آوری‌های نوین الکترونیکی و رایانه‌ای به کادر اداری و قضایی دادگستری برای بالا بردن کارایی استفاده از فرصت‌های نوین در نظام اداری و دادرسی قضایی.
- ۲۱) لزوم استفاده مستمر از تجارب حرفه‌ای و تخصص حقوق‌دانان، وکلای دادگستری، مشاورین حقوقی و دانشگاهیان به‌منظور تبادل نظر و اطلاعات و تجارب مشترک با هدف ارتقای سطح علمی، آموزشی و تخصصی قوه قضاییه.
- ۲۲) ضرورت توسعه و گسترش فن‌آوری‌های نوین و رایانه‌ای در تمامی امور و حرکت به‌سوی نظام‌دادرسی و مدیریت الکترونیکی به‌منظور کاهش اطلاع‌دادرسی و تسهیل در امور اداری، قضایی و اجرایی مربوطه.

سپاس‌گزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از کلیه سازمان‌ها، نهادها و افرادی که در انجام پژوهش حاضر یاری‌گر پژوهش‌گران بودند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

حنفی‌زاده، پیام، و زارع‌رواسان، احد (۱۳۹۰) بررسی آمادگی سازمانی جهت پیاده‌سازی سیستم ERP بر مبنای مدل S7 مکنزی، ماهنامه نشریه کار و جامعه، شماره ۱۳۶، ۲۲-۴۰. قابل‌بازیابی از:

رجبی، ابراهیم (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری، فصلنامه علمی کارآگاه، ۱۵(۵۴)، ۱۸۹-۲۱۹. قابل‌بازیابی از:

[doi: 10.22034/det.2021.209809.1197](https://doi.org/10.22034/det.2021.209809.1197)
http://det.jrl.police.ir/article_97926.html

شعبانی، رضا (۱۳۹۹). آسیب‌های گزارش‌ها و پرونده‌ها قضایی - ضابطین دادگستری - در رسیدگی‌های کیفری، چاپ اول، تهران: انتشارات مهرکلام.

صبوری، منوچهر (۱۳۹۸). جامعه‌شناسی سازمان‌ها، تهران: سمت.

مانزینی، آندورا (۱۳۹۷). مدیریت تحول سازمانی آسیب‌شناسی سازمانی با رویکرد کاربردی به حل مشکلات و بالندگی سازمانی، مترجم: علی عطافر و مرضیه قبادی‌پور، تهران: مؤسسه علمی دانش پژوهان برین.

مؤذن‌زادگان، حسنعلی، و فرجی، محمد (۱۳۹۵). پیشینه و مبانی تشکیل پلیس قضایی در حقوق ایران. پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۴(۸)، ۳۹-۶۱. قابل‌بازیابی از:

https://jclc.sdil.ac.ir/article_48760.html#ar_info_pnl_cite

مطهری‌پور، محمود، وروایی، اکبر، و صالحی، مرتضی (۱۴۰۰). بررسی میزان رعایت حقوق شهروندی متهمان در مرحله تحقیقات مقدماتی توسط ضابطان. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۵(۵۶)، ۱۷۷-۲۰۲. قابل‌بازیابی از:

[doi: 10.22034/si.2021.96497](https://doi.org/10.22034/si.2021.96497)
http://si.jrl.police.ir/article_96497.html

موسوی، سید مجتبی (۱۴۰۱). ارزش اثباتی گزارش ضابطین دادگستری (خاص و عام) در دادسرا و دادگاه‌های عمومی انقلاب، نشریه قانون‌یار، ۶(۲۳)، ۴۷-۷۲. قابل‌بازیابی از:

<http://www.journal-law.ir/1401/08>

میتنزرگ، هنری (۲۰۱۹). سازمان‌دهی پنج‌الگوی کارساز، ترجمه ابوالحسن فقیهی و حسین وزیری سابقی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.

غفوریان اصل، محمد، زنگنه، رضا، و عزیزی، سعدی (۱۴۰۱). چالش‌های قانونی - قضایی فراروی مأموران پلیس در رعایت حقوق شهروندی متهمین. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۶(۶۲)، ۱۶۵-۱۹۴. قابل بازیابی از:

doi: 10.22034/si.2022.99507
http://si.jrl.police.ir/article_99507.html

هال، ریچارد اچ (۲۰۱۹). سازمان ساختار، فرآیند و راه آوردها، ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

هدایتی، رحمان (۱۴۰۰). اصول کاربردی در تحقیقات مقدماتی جرائم و تشکیل پرونده جامع قضایی با رویکرد بر جرائم کارکنان نیروهای مسلح، دو فصلنامه بین‌المللی تحقیقات حقوق قضایی، ۲(۳)، ۷۵-۹۶. قابل بازیابی از:

<http://journallaw.ir/1400/06/29>

Dorin I. Dolghi (2018). Pathology of filing police and police cases.

Güss, C. D., Tuason, M. T., and Devine, A. (2020). Problems With Police Reports as Data Sources: A Researchers' Perspective, *Forensic and Legal Psychology*, Reterived from:
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.582428>.

Sossin, Lorne (2017). *The complexities of interaction between organizations in the optimal handling of cases.*

Punch, Maurice (2017). Pathology of the police organization in the detection of crimes in judicial cases. Cambridge, MA: Ballingar Publishing Company.

Waters, Ian and Brown, Katie (2018). POLICE COMPLAINTS AND THE COMPLAINANTS' EXPERIENCE, *British Journal of Criminology*, 40(4), 617-638. Reterived from:
<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/police-complaints-and-complainants-experience>

Weisbord, Marvin R. (2019). *Organizational Diagnosis: Six Places To Look for Trouble with or Without a Theory.* First Published December 1, 2019 Research Article. Reterived from:
<https://doi.org/10.5960117600100405/10/1177>